Cheese

Willem Elsschot

An extract

Original title Kaas
Publisher Polis, 2017
Translation Dutch into Bulgarian
Translator Maria Encheva

© Willem Elsschot/Maria Encheva/Polis/Flanders Literature – this text cannot be copied nor made public by means of (digital) print, copy, internet or in any other way without prior consent from the rights holders.

Действащи лица

Франс Ларманс, *служител в „Дженерал Марин енд Шипбилдинг Къмпани“, после търговец, после отново чиновник*
Майката на Ларманс *(вдетинена и умираща)*
Доктор Ларманс, *брат на Франс*
Господин Ван Схонбеке, *приятел на доктора и виновник за всичко*
Хорнстра, *амстердамски търговец на сирене*
Фине, *жена на Ларманс*
Ян и Ида, *техните деца*
Мадам Петерс, *съседка, която страда от жлъчка*
Ана ван дер Так, Тайл, Ерфурт, Батероте, *служители в „Дженерал Марин“*
Борман, *търговски консултант*
Старият Пит, *машинист в „Дженерал Марин“*
Младият Ван дер Зайпен, *който си търси партньор в търговията*
Приятели на Ван Схонбеке

Елементи

Сирене: Овча мечта. Незрял филм. Вмирисан бизнес. Млечно-кисел ден. Солена кампания. Кравешка мина. Ронлив свят. Миризлив кораб. Търговия с плесен. Оводнен занаят. Пастьоризиран роман. Кашкавалени чревоугодници. Саламурени глави. Омекнала пита. Узрял търговец. Нискокачествен тръст. Полутвърда шега. Шупнала мизерия. Трошливо завещание. Настъргана фантазия. Синя стена. Отлежал въпрос. Диетичен автомобил. Пълномаслено изпитание. Синя кула. Запечена рана.
Г.А.Ф.П.А *„Дженерръл Антуърп Фийдинг Продъктс Асоусиейшън“*
Избата на сдружение „Сини шапки“
Кантората на Ларманс *с телефон, министерско писалище и пишеща машина*
Кутия с игра на табла
Ратанов куфар
Просторен магазин за сирене
Гробище

Първа глава

Най-после ти пиша отново, тъй като предстои да се случат големи неща, и то благодарение на намесата на господин Ван Схонбеке.

Знай, че майка ми почина.

Неприятна история, разбира се, и то не само за майка ми, а и за сестрите ми, които почти се съсипаха да бдят над нея.

Беше възрастна, много възрастна. Не съм сигурен на колко години беше, бъркам бройката им. В интерес на истината не беше болна, но беше силно износена.

По-голямата ми сестра, която беше взела майка ми да живее у тях, се отнасяше добре с нея. Топеше ѝ хляба, грижеше се за голямата ѝ нужда и ѝ даваше да бели картофи, за да се занимава с нещо. Майка ми белеше ли, белеше, сякаш за цяла армия. Всички си носехме картофите у сестра ми, носеше и госпожата от горния етаж, и неколцина други съседи, защото когато веднъж запасите се изчерпаха и сестра ми се опита да прилъже майка ми да обели повторно кофа голи картофи, тя забеляза и отсече: „Ами че тези вече са обелени!“.

Когато беленето ѝ стана непосилно, защото ръцете и очите бяха отказали да си сътрудничат гладко, сестра ми ѝ даде да скубе вълна и капока[1], който се беше събрал на буци от лежане отгоре му. Вдигаше се голям прах, а майка ми се покриваше с пух от глава до пети.

Това продължаваше безспир, денем и нощем: дрямка, скубане, дрямка, скубане. Между тях – по някоя усмивка, един бог знае за кого.

За баща ми, който беше починал преди няма и пет години, майка ми не си спомняше нищичко. Той не съществуваше, макар да им се бяха народили девет деца.

Когато ѝ дойдех на гости, отварях дума за него в опит да ѝ повдигна духа, така да се каже.

Питах я действително ли не помни Крист, понеже това беше името на баща ми.

Тя се напрягаше, за да ми проследи мисълта. Като че ли разбираше, че от нея се иска да проумее нещо, привеждаше се напред на фотьойла и ме гледаше с напрегнато изражение и издути сънни артерии: гаснеща крушка, която аха да се пръсне за довиждане.

След кратка борба искрицата замираше и майка ми пускаше онази усмивка, която ти смразяваше кръвта. Ако настоявах продължително, майка ми се плашеше.

Не, за нея миналото вече не съществуваше. Нямаше нито Крист, нито деца, имаше само капок за скубене.

Едно нещо обаче продължаваше да ѝ вгорчава мислите, а именно, че някаква дребна сума по ипотеката на една от къщите ѝ още не била платена. Да не би да се надяваше да събере парите, преди да си тръгне?

В присъствието на майка ми благонравната ми сестра говореше за нея, сякаш не беше там:

– Хапна си добре. Днес беше много усилна.

Когато изгуби и способността си да скубе вълна, майка ми седеше с часове на фотьойла, отпуснала двете си синкави, кокалести ръце една до друга, и чоплеше седалката, сякаш довършваше последните влакна капок.

Вече не различаваше вчерашния ден от утрешния. И двете означаваха единствено „не сега“.

Дали защото лицето ѝ отслабна, или защото я обзеха зли духове, които не ѝ даваха мира, но във всеки случай тя не знаеше ден ли е, или нощ, ставаше, когато се очакваше да лежи, и спеше, когато дойдеше време за разговори.

---

[1] Капок – бързорастящо тропическо дърво, в чиито шушулки се образува влакно, подобно на памук и използвано като негов заместител във възглавници. Б. пр.

Успяваше да направи няколко крачки, като се опираше на стените и мебелите. Нощем, докато всички спяха, тя се надигаше, тръшваше се във фотьойла си и започваше да скубе въображаем капок или тършуваше из кухнята, докато не открие мелничката за кафе, сякаш се канеше да свари кафе на приятелка.

И вечно тази черна шапка върху сивите ѝ коси, включително нощем, като че ли се готвеше за излизане. Ти вярваш ли във вещици?

Накрая легна и когато ни позволи да ѝ махнем шапката, без да роптае, разбрах, че повече няма да стане.

Втора глава

Онази вечер останах в „Тримата влъхви“ до полунощ, играх карти и изпих четири светли бири – бях създал оптимални предпоставки за дълбок сън.

Опитах се да се съблека възможно най-тихо, защото жена ми спеше отдавна, а мрънкането ѝ не ми е по вкуса.

Когато обаче застанах на един крак, за да издърпам първия си чорап, залитнах към нощното шкафче и тя подскочи.

– Засрами се… – започна се.

В този миг из притихналата ни къща се разнесе звукът на входния звънец, който накара жена ми да седне в леглото.

Нощем подобен звън звучи тържествено.

И двамата зачакахме екотът по стълбището да заглъхне; аз стоях с разтуптяно сърце, стиснал дясното стъпало между дланите си.

– Какво пък е това? – прошепна жена ми. – Погледни през прозореца, ти поне си полуоблечен.

Обикновено не ми прощаваше така бързо, но звънецът беше секнал хода на оплакванията ѝ.

– Ако не отидеш да погледнеш на секундата, ще стана аз! – заплаши ме тя.

Аз обаче знаех какво е. Какво друго можеше да бъде?

Пред входната ни врата стоеше сянка, която подвикна, че била Оскар, и ме подкани веднага да тръгна към майкини. Оскар е един от зетьовете ми и идеалният човек за задачи като тази.

Предадох на жена си за какво става дума, облякох се отново и отидох да отворя вратата.

– Тази нощ ще е – гарантира ми зет ми. – Смъртната агония започна. И вземи се увий с шал, че навън е студено.

Подчиних му се и тръгнах с него.

Навън беше ясно и тихо; крачехме пъргаво като двама мъже, които бързаха да се приберат след нощен труд.

Щом пристигнахме пред къщата, аз машинално протегнах ръка към звънеца, но Оскар ме спря, попита ме дали съм полудял и потрака леко с капака на пощенската кутия.

Отвори ни моята племенница, дъщерята на Оскар. Побутна безшумно вратата зад нас и ни заръча да се качим горе, което и сторихме. Оскар тръгна пред мен. Бях си свалил шапката, което не ми беше навик, когато посещавах майка си.

Брат ми, трите ми сестри и съседката от горния етаж се бяха събрали в кухнята досами стаята, в която в тоя момент вероятно лежеше майка ми. Къде другаде да лежи?

Възрастна монахиня, наша братовчедка, се подаде беззвучно от стаята на умиращата, повърти се из кухнята, след което се върна обратно.

Всички ме погледнаха, сякаш ме обвиняваха в нещо; една от сестрите ми прошепна:

– Добре си дошъл.

Прав ли трябваше да остана, или да седна?

Ако останех прав, сякаш давах знак, че нямам търпение да си тръгна. Седнех ли, сякаш се примирявах с цялото положение, включително с положението на майка си. Но понеже всички бяха седнали, и аз придърпах един стол и седнах по-назад, извън светлината на лампата.

Цареше необичайно напрежение, може би защото бяха спрели часовника.

В кухнята беше дяволски горещо. А и женорята с подутите им очи – сякаш бяха белили лук!

Не знаех какво да река.

Да питам как е майка ми, не вървеше, защото всички знаехме, че чарковете ѝ са се износили.

Най-добре щеше да е да пусна някоя сълза, но как? Да захлипам така, от нищото? Или да си извадя носната кърпа и да си попия очите, независимо дали са мокри, или не?

Проклетата светла бира започваше да действа, вероятно заради жегата в тясната кухня. Изби ми пот.

За да не стоя бездеен, станах.

– Иди да я видиш – насърчи ме брат ми, който е доктор.

Говореше съвсем нормално – не твърде високо, нито прекалено тихо. У мен не остана и грам съмнение, че нощната ми разходка няма да приключи безплодно.

Вслушах се в съвета му, защото се притеснявах да не ми призлее от бирата, от задуха и от настроението в кухнята. Вероятно щяха да припишат призляването ми на вълнението, но я си представи да започнех да повръщам!

В спалнята на майка ми беше по-прохладно, цареше почти непрогледен мрак, което ме устройваше напълно.

На нощното шкафче гореше една самотна свещ, която не осветяваше лицето ѝ във високото ѝ легло, така че агонията ѝ да не ме притеснява.

Стоях там известно време, когато влезе брат ми. Той взе свещта, вдигна я високо, сякаш се намираше на факелно шествие, и освети майка ми.

Трябва да беше видял нещо, защото отиде до прага на кухнята и помоли всички да се съберем в спалнята.

Чух да стържат столове, после се появиха останалите.

Малко по-късно най-голямата ми сестра заяви, че се е приключило, но монахинята възрази, като рече, че още не са се отронили двете сълзи. От майка ми ли се очакваше да заплаче?

Мина още час, а мен бирата продължаваше да ме мъчи, но накрая обявиха, че е умряла.

И бяха прави, защото колкото и да ѝ нареждах наум да се надигне и да разгони тълпата със страховитата си усмивка, не помогна. Майка ми лежеше толкова кротко, колкото може да лежи само един мъртвец.

Нещата се бяха стекли така бързо, че едва не ги бях пропуснал.

Когато женският хор заплака, без да ми даде възможност да се включа, ме побиха студени тръпки.

Откъде намираха толкова сълзи? Понеже тези не им бяха първите – лицата им ги издаваха. За щастие и брат ми не заплака. Само че той е доктор и всички знаят, че е свикнал с подобни гледки. Така че равнодушието ми все пак беше неловко.

Опитах се да поправя нещата, като прегърна жените и докосна ръката на майка си. Немислимо ми се струваше допреди малко да е била жива, а вече – не.

И изведнъж сестрите ми спряха да плачат, завтекоха се за вода, сапун и кърпи и се заеха да я мият.

Въздействието на бирата беше отминало напълно, което доказва, че съм чувствал не по-малко вълнение от другите.

Върнах се в кухнята, където седнах да изчакам, докато я приготвят, след което ни повикаха да се съберем край леглото ѝ още веднъж.

През това кратко време бяха свършили немалко работа и скъпото тяло всъщност изглеждаше по-добре, отколкото приживе, когато се смееше безцелно или скубеше вълна.

– Леля стана чудна – рече братовчедка ми, монахинята, и хвърли доволен поглед към леглото на майка ми.

А тя разбираше от тези неща, защото беше от черните монахини в Лир, от онези, които от младини до последния си ден търчат от болен на болен и затова непрекъснато си имат взимане-даване с трупове.

После племенницата ми сервира кафе, което сестрите ми си бяха заслужили, а Оскар получи разрешение да повери погребението на някакъв свой приятел, който според него бил поне толкова добър и евтин, колкото всяко друго предприятие.

– Хубаво, Оскар – каза голямата ми сестра с уморен жест, сякаш не отдаваше ни най-малко значение на паричния въпрос.

Усещах, че събирането ни е към края си, но не смеех да дам тон за тръгване, тъй като бях пристигнал последен.

Една от сестрите ми се прозина, докато проронваше още няколко сълзи. След малко брат ми си нахлупи шапката, ръкува се с всички и ни остави.

– Тръгвам с Карел – обадих се аз.

Това бяха, струва ми се, първите думи, които изричах. Те можеха да създадат впечатление, че тръгвам заради самия Карел, понеже дори докторите имат нужда от утеха.

И така се изнизах от къщата.

Беше три часът, когато за втори път се озовах в спалнята с ходило в ръце, задърпал първия си чорап.

Спеше ми се, та две не виждах, и за да не се налага да разказвам всичко, рекох на жена си, че състоянието на майка ми засега си остава без промяна.

За погребението няма какво толкова да се каже. Премина нормално и надали щях да го споменавам, нито пък смъртта ѝ като цяло, ако покрай тях не се бях запознал с господин Ван Схонбеке.

Както обикновено, аз, брат ми, зетьовете ми и четирите ми племенници стояхме в полукръг около ковчега, преди да го отнесат. Заприиждаха по-далечни роднини, приятели и познати, които обикаляха всички ни, стискаха ни ръка и ни прошепваха по някоя съболезнователна дума или ни отправяха сериозен, често пронизващ поглед. Надойдоха много хора, прекалено много, струваше ми се, защото процесията нямаше край.

Жена ми беше сложила на ръката ми траурна лента. Бях се уговорил с брат си да не си шием погребални костюми, тъй като след погребението няма никаква полза от тях. Ала проклетата лента явно ми беше прекалено широка и непрекъснато падаше. На всеки три-четири ръкостискания се налагаше да я намествам.

И тогава се появи господин Ван Схонбеке, приятел и същевременно пациент на брат ми. Господин Ван Схонбеке стори каквото струваха останалите, но по-елегантно и с повече скромност. Светски човек – веднага се виждаше.

Дойде с нас в църквата и на гробищата и когато всичко приключи, се качи при нас с брат ми в една от колите. Там ни представиха един на друг и той ме покани да го посетя някой ден. Така и сторих.

Трета глава

Господин Ван Схонбеке е от стар и богат род. Ерген е и живее сам в голяма къща на една от най-хубавите ни улици.

Пари има в изобилие; всичките му приятели също са паралии. Най-често са съдии, адвокати, търговци или поне някогашни търговци. Всеки член на тази компания притежава най-малко един автомобил, освен самия господин Ван Схонбеке, брат ми и моя милост. Само че господин Ван Схонбеке *би могъл* да си позволи автомобил, ако пожелае, и никой не знае това по-добре от приятелите му. И на тях това им се вижда особено и от време на време подхвърлят:

– Голям дявол е този Албърт.

С нас с брат ми нещата не стоят съвсем така.

Като доктор той няма никакво извинение, че не притежава автомобил, още повече че използва велосипед и по този начин дава да се разбере, че има нужда от возило. Но за нас, варварите, докторът е свещен, стои на едно стъпало с отеца. Така че заради докторската си професия брат ми е малко или много представителен, та било то и без автомобил. Господин Ван Схонбеке всъщност няма право да толерира в обкръжението си хора без пари или титли.

Още с влизането на приятелите си той им представя новака, с когото са го заварили, ала по такъв начин, че акциите на въпросния непознат да се покачат с поне сто процента. Ръководителя отдел той представя като директор, а полковника в цивилни дрехи – като генерал.

Моят случай се оказа по-сложен.

Знаеш, че съм служител в „Дженерал Марин енд Шипбилдинг Кампани“, което не даваше на господин Ван Схонбеке нищо, за което да се захване. В служителя сам по себе си няма капка святост. Служителят е пълен голтак.

Господин Ван Схонбеке се замисли за две секунди, не повече, а после ме представи като „господин Ларманс от корабостроителниците“.

Английското ни име му се струва твърде дълго за запомняне. Пък и е прекалено конкретно – понеже господин Ван Схонбеке е наясно, че в целия град няма голяма фирма, чийто директор да не се познава с някой от приятелите му, който би могъл да се осведоми за социалната ми нищожност. Никога не би му хрумнало да ме нарече „служител“, защото с това би подписал смъртната ми присъда. Освен това така ме оставяше да си спасявам сам кожата. Подаваше ми сламка – повече от това не можеше да стори за мен.

– Значи господинът е инженер? – попита мъж със златни зъби, който седеше от едната ми страна.

– Инспектор – побърза да отвърне моят приятел Ван Схонбеке, който знаеше, че инженерството предполага диплома от определено висше заведение и голямо количество технически умения, и не желаеше да ме вкарва в трудности още при първото ми гостуване.

Самият аз се усмихнах, за да им внуша, че заниманието ми е донякъде тайна, която предстои да бъде разкрита в удачен момент.

Те огледаха скришом костюма ми, който за късмет беше почти нов и вършеше работа, макар кройката му да не струваше, а после ме оставиха на мира.

Най-напред се заговориха за Италия, където не съм бил, и с тях пропътувах цялата страна на Миньон[2]: Венеция, Милано, Флоренция, Рим, Неапол, Везувий и Помпей. Чел съм за тези места, но за мен Италия си остава просто петно на картата на света, затова си мълчах. За

[2] Героиня от романа „Вилхелм Майстер“ на Гьоте, която копнее за Италия. Б. пр.

произведенията на изкуствата не обелиха нито дума, но че италианските дами били прекрасни и от тях струяла страст – това не пропуснаха да обсъдят.

Когато тази тема им омръзна, се заеха да разнищят мъчното положение на домовладелците. Много къщи стояха празни и всички наемодатели се оплакваха, че наемателите им не си плащат редовно. Аз понечих да възразя – не от името на собствените си наемалите, защото нямам такива, а понеже досега винаги съм плащал сам на себе си навреме, – но те вече бяха преминали към автомобилите: четири- и шестцилиндрови двигатели, такси за паркиране, бензин и смазочно масло – все неща, по които, естествено, не можех да взема отношение.

След това пък беше представен преглед на случилото се през последната седмица в семействата, които заслужаваха да бъдат споменати.

– Значи синът на Геверови се оженил за дъщерята на Легрей – подхвърли един.

Последното беше съобщено не като новина, тъй като всички вече го знаеха – всички освен мен, който никога не бях чувал нито за булката, нито за младоженеца; съобщено беше като точка от дневния ред, която предстои да бъде гласувана. Присъстващите изразяваха одобрение или неодобрение в зависимост от това, дали двете страни бяха встъпили в брака еднакво заможни, или не.

Гостите бяха на едно мнение, затова не губеха време в дискусии. Всеки от приятелите на Ван Схонбеке просто изказваше общите мисли.

– Делафай, видите ли, подал оставка като председател на Търговската камара.

Никога не бях чувал за този мъж, ала останалите знаеха не само че съществува и си е подал оставката; все някой от присъстващите беше наясно и за същинската причина: обществен позор заради фалит, една или друга срамна болест, скандал с жената или дъщерята или понеже на въпросния Делафай просто му беше втръснало.

Този *journal parlé*[3] заема по-голямата част от вечерите ни и за мен представлява най-мъчната им част, защото трябва да реша дали да кимам, да се смея ли, или да вдигам вежди.

Да, сред тези хора живея в непрекъснат страх и се потя по-силно, отколкото докато майка ми умираше. А знаеш как страдах тогава! Но оня път беше за една нощ, докато у Ван Схонбеке агонията се повтаря всяка божа вечер, а потта в тялото ми, колкото и да съм я проливал дотук, не пресъхва.

Тъй като извън дома на моя приятел останалите нямат контакт с мен, все не успяват да ми запомнят името и в началото ме кръщаваха по всевъзможни начини, които дори не се доближаваха до истината.

Но тъй като не вървеше постоянно да ги поправям, като повтарям до изнемога: „Пардон, Ларманс“, накрая те намериха изход: изчакваха с моя приятел Ван Схонбеке да се съберем на едно място, след което поглеждаха към него и в мое присъствие му казваха: „Вашият приятел твърди, че либералите...“. Едва след това обръщаха очи към мен. По този начин ставаше ненужно да ме назовават по име. Същевременно с „вашия приятел“ намекваха, че господин Ван Схонбеке е започнал да се обгражда с хубави другари.

Всъщност те предпочитат просто да си мълча, защото когато проговоря, все на някой от тях ще създам затруднения. И тогава този „някой“, от любезност към домакина, се вижда принуден да ми представи преглед на раждането, детството, ученето, женитбата и кариерата на една или друга местна знаменитост, на която въпросната вечер се е обсъждало единствено погребението.

Ресторантите също не са ми сила.

– Миналата седмица с жена ми ядохме бекас в „Троа Пердри“ в Дижон.

---

3 Радио обзор (фр.). Б. пр.

Защо е важно да знаем, че жена му също е яла бекас, не разбирам.

– Лудувал си, значи, със законната си съпруга – подхвърля друг.

А после започват да си подмятат имена на ресторанти не само в Белгия, но и далеч в чужбина.

Първия път, когато още не се стеснявах толкова много, приех за свое задължение и аз да спомена един ресторант в Дюнкерк. Преди години мой съученик се беше похвалил, че е вечерял там по време на медения си месец. Бях запомнил тоя ми ти ресторант, защото носеше името на известен разбойник.

Заредих се в очакване на подходяща възможност.

Този път обаче присъстващите се заеха да обсъждат Сольо, Дижон, Гренобъл, Дин, Грас – явно се бяха запътили към Ница и Монте Карло. Трудно бих вмъкнал Дюнкерк в разговора. Със същия успех можех да се разприказвам за Тилбург, докато онези изброяват заведения на Ривиерата.

– Вярвате или не, но предната седмица в Руан, във „Вией Орлож“, за тридесет франка хапнах hors d'oeuvres variés[4], омар, половин пиле с трюфели, сирена и десерт – обяви внезапно някой.

– Да не би за тези пари омарът да е бил маринован японски краб, старче? – попита друг.

– А трюфелите да са били кълцана простата?

Руан не е далеч от Дюнкерк и този беше едничкият ми шанс. Не биваше да го пропускам. Затова се възползвах от първата отворила се пауза и вметнах:

– И „Жан-Барт“ в Дюнкерк е отличен.

Макар да се бях подготвил добре, сам аз се стреснах от гласа си.

Сведох очи и зачаках въздействието на думите си.

За късмет не бях добавил, че съм го посещавал през последните седмици, защото някой от гостите допълни, че „Жан-Барт“ бил затворил преди три години и на негово място сега имало кино.

Да, колкото повече говоря, толкова по-ясно им става, че не само нямам автомобил, но и никога няма да имам. Мълчание му е майката. Междувременно приятелите на Ван Схонбеке започнаха да ме заглеждат и да се питат как му е хрумнало да ми предложи гостоприемството си. Ако не беше брат ми, който си намира пациенти благодарение на Ван Схонбеке, отдавна да съм изпратил цялата компания по дяволите.

С напредването на седмицата осъзнах, че моят приятел вижда в мен досадно протеже. Това не можеше да продължава повече така. Но ето, миналата сряда той неочаквано ме попита как ми се струва идеята да стана представител за Белгия на голяма нидерландска фирма. Били много предприемчиви хора, за които неотдавна бил спечелил важен процес. Щял съм да получа мястото веднага. Достатъчно било да ме препоръча, а той щял да го стори с готовност. Нямало нужда от пари.

– Помисли си – посъветва ме той. – Можеш да спечелиш доста, пък ми се струваш подходящият човек.

Беше малко безсрамно от негова страна, защото смятам, че никой няма право да решава дали съм подходящ, преди да съм го решил аз самият. При все това беше мило, че без да поставя каквито и да било условия, ми предоставя възможност да съблека престилката на „Дженерал Марин енд Шипбилдинг Кампани“ и просто така, от нищото, да стана търговец. Приятелите му щяха да се разделят поне с петдесет процента от високомерието си. Щях да ги поставя на мястото им с жълтите им стотинки!

Поинтересувах се с какво търгуват холандските му познайници.

---

[4] Смесени ордьоври (фр.). Б. пр.

– Със сирене – отвърна моят приятел. – А сирене ще се търси винаги и навсякъде, защото хората трябва и да ядат.

Четвърта глава

В трамвая на път към къщи вече се чувствах нов човек.

Знаеш, че приближавам петдесетте и тридесетте години служба, разбира се, са оставили своя отпечатък.

Служителите са покорни същества, много по-покорни от работниците, които са си спечелили известно уважение с бунтарството и единомислието си. Твърди се дори, че в Русия били господари. Ако е вярно, значи са си го заслужили, струва ми се. Те, впрочем, като че ли са платили за уважението с кръвта си. Служителите обаче като цяло не са специалисти по нищо и така си приличат, че дори мъж с дългогодишен опит може да бъде изритан при първата отворила се възможност, за да бъде заменен от друг, който е също толкова добър, но по-евтин.

Тъй като съм наясно с това, пък и имам деца, старателно отбягвам да влизам в спорове с непознати, защото може да са приятели на моя покровител. Затова в трамвая позволявам да ме блъскат и не се паля много, ако ме настъпят.

Онази вечер обаче ми беше все тая. Та нали пълномаслената ми мечта беше на път да се сбъдне!